

ЄРМАКОВ Вячеслав,

кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії та методики її навчання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

УРБАНІЗОВАНА СИСТЕМА ЯК ІНТЕГРОВАНЕ СЕРЕДОВИЩЕ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Однією з найважливіших тем, що отримали міждисциплінарне висвітлення, є коло проблем, пов'язаних із сучасними процесами урбанізації у світі, подальшого формування урбанізованих систем. Це багатоаспектне явище традиційно є об'єктом вивчення геоурбаністики, конструктивної географії, планування, історії, соціології, культурології та іншими науковими напрямками [1; 2; 3; 4]. Істотне місце серед цих досліджень займають питання управління розвитком міських поселень. Проте слід відзначити, що міські поселення та урбанізовані системи загалом самі безпосередньо реалізують адміністративно-управлінські функції, виступаючи в якості організаторів прилеглих територій. У даному випадку мова іде про вивчення соціально-політичної природи явища містоутворення, коли міста виступали перш за все як центри політичної влади. Специфіка та способи їх реалізації змінювалися протягом історії, зумовлюючи якісні відмінності у характері міст. Не є винятком і сучасний період суспільного розвитку з його загальносвітовими тенденціями урбанізації. Тому актуальним є аналіз управлінсько-комунікативних функцій міст і конструювання ними соціального простору.

Уявлення, пов'язані з урбаністичною тематикою загалом, а також з розумінням міст як управлінсько-комунікативного середовища знайшли своє відображення в історії філософської думки від античних часів до епохи Відродження. Це проявилось ще у поглядах Платона про ідеальне місто як важливого елементу гармонійної соціальної системи – ідеальної держави. Розвиток полісної структури античного суспільства (система полісів, або «міст-

держав») найбільш повно втілював функції міст як осередків управління і соціальних комунікацій.

Концепт міста був також присутній і у середньовічній філософії (наприклад, у вигляді проєкції земного міста у небесно-духовну сферу як «граду Божого» у Августина Блаженного). Архітектурним і просторовим втіленням середньовічної суспільної управлінської ієрархії були монастирі і замки як основи у тому числі багатьох тодішніх міст. «Монастир засадничо має кілька обов'язкових елементів – це спосіб життя, який регулюється Статутом монашого чину, ієрархія, яка більше чи менше розбудована – та сама споруда монастиря» [5]. З початком Нового часу та відходом від середньовічного релігійного мислення, розвитком раціоналізму урбаністична проблематика знову стала об'єктом суспільної думки. Роль і значення міст як важливої організаційної складової соціуму показані у змісті багатьох проєктів соціальних утопій (Т. Мор, Т. Кампанелла та ін.).

Основні історичні етапи розвитку урбанізованих систем є відображенням генезису їх як інтегрованого середовища соціального управління, що проявилось і у зовнішньому вигляді міст, і у виділенні їх окремих функціональних частин. Виділяються три основні етапи розвитку міст: доіндустріальне місто (з його основними історичними типами: стародавнє, середньовічне місто та ренесансні розробки «ідеального міста»); індустріальне місто (з ідеями «міста-саду» Е. Говарда, «Промислового міста» Т. Гарнє, «Променистого міста» Ле Корбюзє та ін.) та постіндустріальне місто (з концепціями «Ойкуменополісу» А. Доксіадіса, «Екополісу» В. Каллебота, «Міст-хартій» П. М. Ромера) [6, с.7-10; 7, с.9]. З початком космічної ери почали з'являтися проєкти міст-поселень на навколоземній орбіті.

Отже, міста протягом усіх етапів свого формування виступали як центри політичної влади і соціального управління, що тісно пов'язано не лише із соціально-економічною, але й із соціально-політичною природою явища містоутворення. Це є відображенням генезису урбанізованих систем як інтегрованого середовища

соціального управління, що проявилось і у зовнішньому вигляді міст, і у виділенні їх окремих функціональних частин, що знайшло відбиття у філософській думці.

Список літератури

1. Войтків П. С. Конструктивно-географічні дослідження урбосистем: навчальний посібник / П. С. Войтків. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 118 с.

URL.:<https://geography.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/01/Voytkiv-P.-S.-Konstruktyvno-heohrafichni-doslidzhennia-urbosystem-book.pdf>

2. Гладкий О., Ішук С. Географія міст. Геоурбаністика: підручник. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К.: Паливода А. В., 2014. 299 с.

3. Історія Стародавньої Греції та Риму. Навчальний посібник для історичних спеціальностей / упорядник Замуруйцев О.В. Мелітополь, 2015.. 213 с.

URL.:<http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/619/1/5%20pdf.%20%20%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%97%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97%20%D0%93%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%97%20%D1%82%D0%B0%20%D0%A0%D0%B8%D0%BC%D1%83.pdf>

4. Особистість і соціальні інститути в урбанізованому суспільстві: місто Дніпро: монографія: в 2 томах / В. В. Кривошеїн, О. Ю. Висоцький, В. В. Ніколенко та ін.; за заг. ред. професора В.В. Кривошеїна Том 2. Д.: Видавництво, 2018. 268 с.
URL.:https://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/Monografia_Urban_Tom-2.pdf

5. Возняк Т. Феномен міста, Львів, "І", 2009, 290 с.

URL.:https://www.ji.lviv.ua/jilibrary/Vozniak/misto/narodzhennja_t_a_geneza.htm

6. Панкєєва А. М. Просторова та планувальна організація територій: конспект лекцій для здобувачів другого

(магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання галузі знань 19 – Архітектура та будівництво зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія, освітня програма «Міське будівництво та господарство» / А. М. Панкєєва ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекєтова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекєтова, 2022. 36 с.

URL.:<http://eprints.kname.edu.ua/61781/1/%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B5%D1%94%D0%B2%D0%B0%2C%2051%D0%9B%2C%202022%2C%20pdf.pdf>

7. Завальний О. В. Конспект лекцій з дисципліни «Геоурбаністика» (для студентів 5 курсу денної та 6 курсу заочної форм навчання за спеціальністю 192 – Будівництво та цивільна інженерія) / О. В. Завальний, А. М. Панкєєва; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекєтова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекєтова, 2017. 28 с.

URL.:<http://eprints.kname.edu.ua/45618/1/2016%20%D0%BF%D0%B5%D1%87.%2044%D0%9C%20pdf.pdf>